

Yıldız Silier

1975'te İstanbul'da doğan Yıldız Silier, 1997'de Boğaziçi Üniversitesi Matematik Bölümü'nü bitirdikten sonra aynı üniversitenin Felsefe Bölümü'nden 1999'da mastırını aldı. 1999-2003 arasında İngiltere'deki Kent Üniversitesi'nde felsefe doktorasını yaptı. Boğaziçi Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde 2003'te öğretim görevlisi, 2004'te yardımcı doçent oldu. Halen bu bölümde öğretim üyeliğini sürdürmektedir. "Sosyal ve Politik Felsefe", "Modern Felsefe Tarihi", "Estetik", "Özgürlük" ve "Felsefeye Giriş" dersleri vermektedir.

Yıldız Silier, 1993 yılında Theoni Pappas'ın *The Joy of Mathematics* kitabını *Yaşayan Matematik* adıyla; 1996 yılında Dirk J. Struik'in *A Concise History of Mathematics* kitabını *Kısa Matematik Tarihi* adıyla Türkçeye kazandırdı. 2003'te *Felsefe Tartışmaları* dergisinin 31. sayısında "İki Özgürlük Anlayışı" makalesi yayınlandı. ö 2005'te İngiltere'deki Ashgate yayınevinden *Freedom: Political, Metaphysical, Negative and Positive*, Yordam Kitap'tan son olarak *Oburluk Çağı: Felsefe ve Politik-Psikoloji Denemeleri* kitabı yayınlanan Silier, sosyal ve politik felsefe alanında çalışmaktadır.

ÖZGÜRLÜK
YANILSAMASI
Rousseau ve Marx

YILDIZ SİLİER

Yordam Kitap: 9 • **Özgürlük Yanılsaması** Rousseau ve Marx • Yıldız Silier

ISBN 9944-5688-5-6 • *Düzeltilme*: Nurten Tuç

Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Gönül Göner

Birinci Basım: Ekim 2006 • *İkinci Basım*: Ağustos 2007

Üçüncü Basım: Ocak 2010 • *Dördüncü Basım*: Mart 2013 • *Beşinci Basım*: Ocak 2016

Yayın Yönetmeni: Hayri Erdoğan • © Yıldız Silier, 2006, © Yordam Kitap, 2007

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Çağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 **Faks:** 0212 528 19 09

W: www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti. (Sertifika No: 12028)

İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44

Başakşehir - İstanbul

Tel: 0212 5650122

felsefe

ÖZGÜRLÜK
YANILSAMASI
Rousseau ve Marx

*İlham kaynağım
annem Oya Köymen'e
ve
coşkumu her gün tazeleyen
öğrencilerime*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

1 Kişisel Bir Yolculuk Öyküsü	13
2 Dünya Sorunları Karşısında Felsefe	23
3 Özgürlük Üzerine Bir Diyalog	35

ROUSSEAU

4 İnsan Doğası	47
5 Uygarlık ve Yozlaşma	61
6 İdeal Düzen: Gerçek İhtiyaçların Karşılanması ..	75

MARX

7 İnsan Olmaya Dair	97
8 Kapitalizm ve Yabancılaşma	121
9 Başka Bir Dünya Mümkün mü?	149

KAYNAKÇA	165

GİRİŞ

KİŞİSEL BİR YOLCULUK ÖYKÜSÜ

Ama hâlâ ne aradığımı bulamadım (U2)¹

En yüce dağlara tırmandım, ovalarda koştum
Sadece seninle olabilmek için
Koştum, süründüm, şehir duvarlarını dümdüz ettim
Sadece seninle olabilmek için
Ama hâlâ ne aradığımı bulamadım
Baldan tatlı dudakları öptüm,
parmak uçlarındaki iyileştirici gücü hissettim
Ateş gibi yanıyordu bu yakıcı arzu
Meleklerin diliyle konuştum, şeytanın elini tuttum
Gece ılıktı, bense taş kadar soğuktum
Ama hâlâ ne aradığımı bulamadım
Kurtuluş gününün geleceğine inandım
O zaman tüm renkler birleşecekti
Ama hâlâ koşuyorum
Bağlarımı kopardın, zincirlerini gevşettin
Çarmıhı ve utancımı taşıydın
Biliyorsun inanmıştım,
Ama hâlâ ne aradığımı bulamadım.

İnsan niye yollara düşer? Ne aradığının farkında mıdır? Belki gündelik hayatın insanı boğan rutinlerinden, belki de kendinden kaçmaya çalışır. Yolculuğun ilk gününde zaman algımız nasıl da değişir; gün uzadıkça uzar. Ne zaman ki yolculuk kendi rutinini, temposunu yaratır, zamanın akışı yeniden hızlanıverir. O büyü, gündelik hayattan kopuş anları, yerini başka bir

1 “But I Still Haven’t Found What I’m Looking For”, U2, Joshua Tree, 1987, Island Records. 2004’te *Rolling Stone* dergisinin Tüm Zamanların En İyi 500 Şarkısı listesine 93. sıradan giren parça.

alışkanlıklar silsilesine bırakır. “Tatil” (yaşamın bir molası ya da dilediğimizce bir yaşamın ta kendisi) göz açıp kapayıncaya kadar biter.

Yolcu mu yolu belirler, yoksa yol mu yolcuyu dönüştürür? Kontrol kimdedir; kimsede midir? Ece Temelkuran, ne de güzel söylüyor:

Sen bir rota çizmiş olsan da kesin kes, yolun hep bir planı vardır senin hakkında. Yolları yolculuk, yola çıkanı da yolcu yapan budur. Aldanmazsan, kapılmaz ve yanılmazsan varamazsın yolun gideceği yere. Yolculuğun gizi budur: Kaybetmezsen yolunu bulamazsın aslında. Bir soru’nun olmalı mutlaka. O soruyu sormalısın, kimsenin anlamadığı bir dille konuşan ve hep aynı cümleyi tekrar eden bir derviş gibi döne döne aynı soruyu sormalısın. Cevap, başlangıçta tahmin ettiğinden ne kadar uzakta ise gerçeğe o kadar yakındır. Sarsılmamışsan, soru’nu kaybetmekten korkmuşsan, hiçbir yere gitmemişsin aslında. Düzenin bozulmalı. Evden çıkmak budur aslında. Yolculuk, bir düşmek ve kalkmak meselesidir. Eve yaralarla dönülüyorsa hiç gidilmemiştir..... Sadece uzaklardan gelenler bilirler evlerinin kokusunu. Yollara, evlerimizi anlamak için çıkılır. Fakat yolda bulduğun cevaplar eve geldiğinde, yakalanmış kelebeğin renklerinin sönmesi gibi parça parça dağılır. Yola ait cümleler, yazıktır ki hep yolda kalır. Onlar yolun cevaplarıdır. Döndüğünde anlatacağın hep biraz renksiz bir hikâyedir. Cevaplar, suyun altında çok renkli görünen ama sudan çıkarıp kurduğunda renkleri sönen çakıl taşları gibidir. Bu, sana böyle gelir. Oysa yeni çocukların yeni yollara çıkması için o çakıl taşlarını getirmek, sözün büyüğü suyuyla yeniden ıslatmak, renklerini yeniden canlandırmak gerekir.²

Arayış ve yola çıkma temaları tarih boyunca insanları cezbedip duruyor. 2400 yıl önce yaşamış Platon, “Meno” diyalogunda bir paradokstan söz eder: Eğer aradığımızın ne olduğunu biliyorsak, aramamıza gerek yoktur. Öte yandan, eğer aradığımızın

2 Temelkuran, E. (2006), *Biz Burada Devrim Yapıyoruz Sinyorita*, Everest Yayınları, s. 1-2.

ne olduğunu bilmiyorsak, onu nasıl bulabiliriz? O şey ne ise, ona rastladığımız anda, birdenbire aradığımızın “o” olduğunu mu idrak edeceğiz? İlk bakışta aşk, ruh ikizini bulma, “bir kitap okudum hayatım değişti” gibi mitolojiler bunu varsayıyor. Ya aradığımız şey baştan beri burnumuzun dibinde olduğu halde onu görmüyorsak? Paulo Coelho, çok satan romanı *Simyacı*’da şöyle der: “Gözümüzün önünde büyük hazineler olduğu halde asla göremeyiz onları. Peki neden bilir misin? Çünkü insanlar hazineye inanmazlar..... unutma ki yüreğin, hazinenin bulunduğu yerdedir.”³ Böylece insanın hep uzaklarda aradığı mutluluğun aslında kişinin kendi içinde, yüreğinde olduğunu ve gönül sesimize kayıtsız, inançsız ve umutsuz kaldıkça da arayışımızın beyhude olduğunu vurgular. Hermann Hesse, *Siddhartha* romanında benzer bir arayış öyküsünü anlatır.⁴ Bu içsel yolculuğun kıssadan hisselerinden birine göre hedefe kilitlenmiş biçimde arayan kişi (seçtiği hedef ne olursa olsun) en önemli şeyleri gözden geçirir; yani sürecin keyfini çıkarmayı ve hem çevresiyle etkileşip benliğinin sınırlarını genişletmeyi, hem de kendi içinde derinleşmeyi, kısaca dünyayla ve kendisiyle bütünleşmeyi.

Filozoflar, sanatçılar ve bilim insanları, insanın ne menem bir varlık olduğunu defalarca tanımlamış olsa da (akıl sahibi, konuşan, alet yapan hayvan, vb.), benim izini sürmek istediğim tanıma göre insan, öykü yazan bir varlık. Kendi yaşamını ve çevresindeki dünyayı anlamlandırmaya çalışan; deneyimlerinin üst üste rasgele bir şekilde yığılmasından, anılarının çoğunun silikleşip yitip gitmesinden rahatsız olan, geçmişte yaşadıklarını öyküselleştiririp iplikçikleri birleştirmeye, kendi kişisel tarihini yeniden kurgulamaya çalışan bir varlık. “Ben kimim? Nereden geliyorum? Nereye gidiyorum? Hayatımın anlamı ne?” gibi sorular, “Kendini bil!” diyen Sokrates’ten bu yana düşünmekten korkmayan herkesin kafasında, takılmış bir plak gibi dönüp duruyor. Tarih boyunca kendimizi bulma yolunda önemli aşama-

3 Coelho, P. (1996), *Simyacı*, Can Yayınları.

4 Hesse, H. (1989), *Siddhartha*, Can Yayınları.

lar katedebildik mi, yoksa kendimizi daha fazla mı kaybettik? Ne de olsa araçların hızla geliştiği, ama amaçların gitgide daha az sorgulandığı bir çağda yaşıyoruz.

Kendimizi tanımanın ve “hakikat”e ulaşmanın en iyi yolu, yollara çıkıp tanıdık tanımadık çevremizdeki herkesle, her konuda felsefi/Sokratik diyaloglara girerek merakımızı ve öğrenme açlığımızı canlı tutmak mı? Böylece eleştirel düşünce sayesinde yanlış cevapları teker teker belirleyip, eleyerek mi doğru yanıtlara ulaşacağız? Yoksa kendimizi dünyadan soyutlayıp kavuşumuza çekilip, Descartes’ın meditasyon (derin düşünme) ve şüphe yöntemini uygulayıp, doğru sandığımız tüm fikirlerden, algılardan soyunup çırılçıplak kalarak ve ne kadar az şeyden emin olduğumuz gerçeğiyle yüzleşerek mi? “Delfi tapınağının kâhini benim en bilge kişi olduğumu söylüyor. Ama tek bildiğim hiçbir şey bilmediğimdir,” diyen Sokrates, bence ne sadece teva-zu gösteriyor, ne de yalnızca ironi yapıyordu.

Felsefenin iki kurucusu (Sokrates ve Descartes) bilgeliğe ve bilgiye giden yolun ilk adımının kişinin cehaletinin ve sınırlarının farkına varması olduğu konusunda hemfikirdiler. Ben de benzer biçimde bu kitapta, Rousseau ve Marx’ın izinden giderek, özgürlüğe giden yolun özgürlüksüzlüğümüzle yüzleşmekten geçtiğini savunacağım. Önümüzdeki en büyük engellerden biri olan “özgürlük yanılısamızı” açığa çıkarmaya çalışacağım.

Sokrates ile Descartes’ın ayrıldığı temel nokta, nasıl felsefe yapılması gerektiği konusundaydı: Başkalarıyla birlikte, diyalog yöntemiyle mi, yoksa meditasyonla, yani kendi içinde derinleşmeyle mi? Peki, çağımızda felsefe yaparken nasıl bir yöntem, nasıl bir üslup geliştirmeliyiz? Yaşadığımız çağda felsefenin durumu çok parlak görünmüyor. Artık felsefi diyalogun yerine monologlar geçtiyse (kendisi konuşmak için karşısındakinin lafını bitirmesini bekleyen, dinlemeden sadece iştenler), derin düşünme ve yoğunlaşma yerine durmadan TV zaplayıp, internette sörf yapıyor ve dikkatimizi tek bir konuya yoğunlaştıramıyorsa, merak yerine kayıtsızlık, hakikat arayışı yerine alaycı bir nihilizm

geçtiyse, şüphe yerine otoriteye tapınma, itaatkârlık ve korku kültürü yerleştiyse, felsefe nasıl yaşamını sürdürebilir? Çağımız için anlamlı olabilecek, sıkıcı, didaktik ya da malumatfuruş olmayan, hayatı ve kendimizi anlamlandırmamıza yardımcı olabilecek bir felsefenin özlemini duyuyorsak, nereden başlamalı?

Neden bu kitap yazıldı? Neden kendi kişisel yolculuğumu sizinle paylaşma gereksinimi duydum? Neden yıllardır özgürlük ve ihtiyaçlar konusuna bu kadar saplantılı biçimde ilgi duyuyorum? Alaaddin'in sihirli lambasındaki cin çıkıverse ve "Ey Yıldız, söyle bakalım en merak ettiğin soruyu. Sana doğru cevabı vereceğimden hiç kuşkun olmasın" dese, ona hangi soruyu sorardım acaba? "Gerçek aşkı bulabilecek miyim?" ya da "Kaç yaşında, nasıl öleceğim?" ya da "Piyangodan büyük ikramiye hangi numaraya çıkacak?" diye sormayacağım açık. Benim için yanlış olan soruları eledikçe elimde iki temel soru kalıyor: "Nasıl özgür olabilirim?" ve "Başka bir dünya (yani katılımcı demokrasi, kişisel özgürlük, toplumsal adalet ve bireyselliğin birleştiği bir yer) gerçekten mümkün mü? İnsanların kuracağı en güzel toplum nasıl bir şey olacak?" Bu iki soru birbiriyle ilgili olsa bile, ilk soru, şu anda, burada, bu sınırlı hayatı nasıl yaşamalıyım kaygısını, ikinci soru ise insanlık adına bir umut var mı, ben göremesem bile torunlarımız gerçekten daha güzel günler görecek mi merakımı yansıtıyor. Nâzım Hikmet'in 1930'da yazdığı "Nikbinlik" şiirini hatırlayalım.

Güzel günler göreceğiz çocuklar, güneşli günler göreceğiz...
 Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar,
 ışıklı maviliklere süreceğiz...
 Açtık mıydı hele bir son vitesi, adedi devir, motorun sesi.
 Uuuuuuy! çocuklar kim bilir
 ne harikuladedir
 160 kilometre giderken öpüşmesi...
 Hani şimdi bize
 cumaları, pazarları çiçekli bahçeler vardır,
 yalnız cumaları
 yalnız pazarları..

Hani şimdi biz
 bir peri masalı dinler gibi seyredereziz
 ışıklı caddelerde mağazaları,
 hani bunlar
 77 katlı yekpare camdan mağazalardır.
 Hani şimdi biz haykırırız
 Cevap:
 açılır kara kaplı kitap: zindan...
 Kayış kapar kolumuzu
 kırılan kemik kan.
 Hani şimdi bizim soframıza
 haftada bir et gelir.
 Ve çocuklarımız işten eve
 sapsarı iskelet gelir...
 Hani şimdi biz...
 İnanın:
 güzel günler göreceğiz çocuklar
 güneşli günler
 göreceğiz.
 Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar,
 ışıklı maviliklere
 süreceğiz.....

Benim kişisel arayışım, muhtemelen, çocukken Samed Behrengi'nin "Küçük Kara Balık" masalını okumamla başladı.⁵ Derede annesiyle birlikte huzurlu bir hayat yaşayan, ama derenin bittiği yerde ne olduğunu merak ettiğinden uykusuz kalan, içinde büyüyen gitme arzusunu bastıramayan, yaşamın bu daracık suyun içinde ölene kadar dönüp durmaktan ibaret olamayacağına inanan, dik başlı küçük kara balığın öyküsü önümde bambaşka bir dünya açmıştı. "Saçmalıyorsun, başka bir dünya bulamazsın, boş yere kendini tehlikeye atıyorsun," diyenlere inat tek başına, el yordamıyla, düşe kalka dünyayı keşfe çıkan ve denize ulaştığını bilsek bile sonunu hiç kimsenin bilmediği balıkçık.

5 Behrengi, S. (2004), *Toplu Masallar*, Su Yayınları.

Çocukken kendimi Küçük Kara Balık'la özdeşleştirmiş olsam bile, maalesef 80'lerde (yani Reagan-Thatcher-Özal döneminde) yaşıyordum ve vahşi kapitalizm zaferini ilan etmişti. O zamanların gözdelelerinden olan "isyankâr" Madonna, "Maddiyatçı Kız" şarkısında sadece zengin erkeklerle birlikte olduğunu, çünkü maddiyatçı bir dünyada yaşayan maddiyatçı bir kız olduğunu, göğsünü gererek söylüyordu. Ergenlik yıllarımda, yanlış çağda doğmuş olduğumu hissediyor, neden 1968 kuşağında bir hippie olamadığıma, Woodstock festivaline katılıp Janis Joplin ve Jimi Hendrix'i dinleyemediğime ve Fransadaki öğrenci hareketlerine katılamadığıma hayıflanıp duruyordum.

İçimde hiçbir yere ait olmama, yönünü belirleyememe, her şeyden şüphe etme, politikaya ilgisizlik –ne de olsa ailem 12 Eylül darbesinin yıkıcı etkilerine doğrudan maruz kalmıştı ve hiçbir şey insanın yaşamını, mesleğini tehlikeye atmasına değmezdi; korkak, temkinli ve bencil olmak en iyisiydi– ve sebepsiz bir öfke duygusu vardı. Sonraları bizleri (1965-1980 arası doğumlular) kayıp kuşak, ya da "Generation X" olarak adlandırdıklarını öğrenince, bu ruh halinin çağımın ruhuna uyduğunu, yalnız olmadığımı anladım. ABD sosyolojisi ve popüler kültür araştırmaları 1980-1995 arasında doğanlara Y Kuşağı adını yakıştırdı; ne de olsa onlar internet çağında büyümüş, dünyanın iki kutuplu olduğu zamanları görmemiş, kapitalizmi ezelden beri var olan bir sistem olarak gör(me)me eğiliminde, MTV, Google, 9/11 ve iPod kuşağı idi; depresyon ilaçları yaygınlaşmış, herkes estetik ameliyatlara ve marka yarışına girerek "kendini yeni baştan yaratmak", ve "kariyer yapmak" peşindeydi.⁶ Öğrencileri Y kuşağından olan, kendisi X kuşağının üyesi biri (yani, bendeniz) üniversitede felsefe hocalığı yaparsa, bunu nasıl yapar/yapabilir/yapmalı? Hele de öğrencilerin çoğu düşünmeye değil, bellemeye alıştırdıkları bir eğitim sisteminin çarkından geçmişse, paylaşıp tartışmaya değil, kıyasıya rekabet etmeye

6 http://en.wikipedia.org/wiki/Generation_Y#Trends.2Fproblems_among_Generation_Y_members

ve “boş” vakitlerinde geyik yapıp, “chat”leşmeye alışmışlarsa, ÖSS’de puanları işletme-iktisat gibi popüler mesleklere yetmediğinden kazara felsefe bölümüne düşmüşlerse, aileleri felsefe diploması olan birinin aç kalacağı kaygısını taşıyorsa, öğrenciler “akademik” felsefenin çoğu kez yaşamdan kopuk bir düşünme egzersizi olduğunu düşünüyorlarsa, felsefe tarihine ilgisizlerse ve sadece Zizek, Derrida, Foucault ve Levinas gibi son moda felsefecilerle ilgileniyorlarsa... Verdiğim derslerde neden Rousseau’yu ve Marx’ı anlatmaktan kendimi alıkoyamadığımı onlara ve kendime nasıl açıklayabilirim?

Neden Rousseau ve Marx’ın hâlâ bize söyleyecek çok sözü olduğunu düşündüğümü açıklamak için yeniden kişisel öyküme dönmeliyim. İlk tercihi olan Boğaziçi Matematik Bölümü’nü birincilikle bitirmiş olsa bile hayatta yapmak istediğinin bu olmadığını anlamış, felsefeye yönelmiş biri. Ne istemediğini daha iyi bilen ama ne istediği konusunda kararsız, kafası epeyce karışık bir genç kız. Ve bir tesadüf, hocam Prof. Gürol Irzık, ihtiyaçlar üzerine çalışıyor ve bana önerdiği birkaç kitaptan biri *Yabancılaşmanın İhtiyaçları*. Kitapta gözlerimi açan şöyle birkaç satır: “Adam Smith’e göre ihtiyaçların kör bir sarmal biçiminde artışı özgürlüğümüzü artırırken, Rousseau’ya göre aynı olay yabancılaşma trajedisinin kaynağıdır..... Marx’ın projesinin temelinde, trajik ihtiyaçlar sarmalına yön belirleme arayışı yatar.”⁷ İşte mastır tez konumu bulmuştum. İhtiyaçların evriminin bizi özgürleştirebileceğini savunan Marx ile aynı sürecin bizi köleleştirdiğini savunan Rousseau’yu karşılaştıracaktım. Bu iki düşünürün fikirlerine ait hiçbir şey bilmediğimden sıfırdan başlayıp, biraz el yordamıyla ilerledim. 1999’da tezimi bitirdiğimde henüz özgürlük konusunda kendi kişisel görüşümü oluşturamamış, Rousseau’nun mu, yoksa Marx’ın mı haklı olduğu konusunda kararsız kalmıştım.

Kafamdaki temel soru şuydu: Çoğu ihtiyacının karşılandığını düşünen, genelde huzurlu ve mutlu bir hayatı olan birisi yine

7 Ignatieff, M. (1984), *Needs of Strangers*, Chatto & Windus: The Hogarth Press, s. 110, 126.

de kendisini özgür hissetmiyorsa, bu konuda yanılıyor olabilir mi? Yani özgür olan birinin kendini özgür değilmiş gibi görmesi ya da aslında özgür olmayan birinin kendisini özgür sanması mümkün mü? Özgür olmak ve özgür hissetmenin farkı var mı? Hâlâ temel sorum cevapsız kaldığından doktora devam etmem şarttı. Ve tam da bu sıralarda Sean Sayers'ın *Marxizm ve İnsan Doğası* kitabı elime geçince, yönümü belirleyebildim.⁸ Benimle benzer soru ve kaygıları olan bir ustanın yanında “çıraklık” yapacağıma çok sevinmişim; onun hocalık yaptığı İngiltere'deki Kent Üniversitesi'ne başvurum kabul edilince dünyalar benim oldu. Dört yıl sonra “Negatif ve Pozitif Özgürlük Kavramları” başlıklı doktora tezimi tamamlayıp, hayalimdeki bölümde (Boğaziçi Felsefe) hocaliğa başlamıştım bile.

Yordam Kitap'ın kurucularından Hayri Erdoğan'ın cesaretlendirmesiyle bu kitabı yazmaya karar verdim; özgürlüğün ne olduğunu aradığım yılların değiştirdiği, eksilttiği ve eklediklerini de sepetime ekleyerek. 1999'da Seattle'da Dünya Ticaret Örgütü konferansını ve dünyaya dayattığı politikaları protesto eden 70.000 kişinin (öğrenciler, çevreciler, insan hakları aktivistleri, vb.) gösterileriyle başlayan küreselleşme karşıtı hareketin (ya da alternatif küreselleşmenin) yeşerttiği umuduma, 2004'te katıldığım Hindistan'daki Dünya Sosyal Forumu'nda binlerce kişiyle birlikte “Başka bir Dünya Mümkün!” derken ve 2006'da Küba'ya gidip dünyanın belki de son sosyalist ülkesinde onca yoksulluğa rağmen nelerin başarmış olduğunu görünce, bunların bende bıraktığı izlenimleri de ekleyerek bu kitabın yazılması gerektiğine ikna oldum. Okuduktan sonra, enerji ve umudunuzun arttığını hissederseniz amacıma ulaşmış olacağım.

8 Sayers, S. (1998) *Marxism and Human Nature*, Routledge.